

НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР «ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ»

СХВАЛЕНО

на засіданні Вченої ради
ННЦ «Інститут аграрної економіки».
Протокол № 2
від "23" лютого 2021 року

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ННЦ Інститут аграрної економіки,
академік НААН

Ю.О. Лупенко

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО РИНКУ»

Галузь знань	05 – соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	051 Економіка
Освітньо-наукова програма	Аграрна економіка
Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий) рівень
Тип дисципліни	Вибіркова

Кількість кредитів ECTS – (3)
Форма підсумкового контролю – залік
Форма навчання – очна, заочна
Мова викладання – українська

Розробники програми і викладачі дисципліни:

Сало І.А., доктор економічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу ціноутворення та аграрного ринку ННЦ «Інститут аграрної економіки»

Черемісіна С.Г., доктор економічних наук, доцент, провідний науковий співробітник відділу ціноутворення та аграрного ринку ННЦ «Інститут аграрної економіки»

Передмова

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Організація наукових досліджень розвитку аграрного ринку» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки аспірантів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки із спеціальностей 051 Економіка.

Завдяки винятковій важливості й значущості для життєдіяльності людей і забезпечення стабільності в суспільстві аграрний ринок має стратегічне значення для розвитку економічної системи будь-якої країни. Його стратегічна роль в економіці визначається також на явність взаємозв'язку й взаємозумовленості з іншими сферами народного господарства. Від розв'язання проблеми ефективного функціонування й розвитку аграрного ринку багато в чому залежить рівень національної безпеки будь-якої країни.

Стрімке підвищення ролі науки у світі вимагає від майбутнього фахівця у сфері аграрної економіки значного рівня теоретичних знань та практичних умінь у проведенні наукових досліджень розвитку структурних складових аграрного ринку та їх ефективної організації. Прийняття адекватних управлінських рішень стає можливим лише завдяки використанню великих обсягів накопичених знань, які можуть бути задіяні у процесі проведення та впровадження наукових досліджень. Для майбутнього спеціаліста третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти важливими стають уміння організувати науково-дослідну діяльність та ефективно використати вже відомі наукові напрацювання.

Навчальний курс «Організація наукових досліджень розвитку аграрного ринку» дозволить отримати знання з основних історичних аспектів, теоретичних положень, технологій, операцій, практичних методів та прийомів проведення наукових досліджень на базі сучасних досягнень вітчизняних та зарубіжних учених та опанувати навички вибору теми наукового дослідження, наукового пошуку, аналізу, експериментування, обробки даних, отримання обґрунтованих ефективних рішень із використанням інформаційних технологій.

Володіння основними прийомами та методами організації дослідницької діяльності створює для аспірантів міцний фундамент для формування їх економічного мислення, а також сприяє розвитку навичок наукового дослідження економічних явищ та процесів, що відбуваються у процесі функціонування аграрного ринку на мікро- та макrorівнях у їх тісному взаємозв'язку та взаємозалежності.

Ключові слова: наука, методологія організації дослідницької діяльності, актуальні проблеми аграрного ринку, процес наукового дослідження, форми наукової роботи, методи та методики проведення наукових досліджень.

Предметом дисципліни є теоретико-методологічні засади організації наукового дослідження розвитку складових аграрного ринку, структурована сукупність методів економічних досліджень, що застосовуються:

на етапі виявлення проблеми, формулювання мети та гіпотези наукового дослідження;

на етапі оцінки поточного стану об'єкта дослідження;

на етапі оцінки ефективності функціонування об'єкта дослідження;

на етапі розробки пропозицій щодо розвитку об'єкта дослідження.

Міждисциплінарні зв'язки: «Методологія, організація та технологія наукових досліджень», «Аграрна політика і земельні відносини», «Моделювання соціально-економічних процесів», «Економіка розвитку та міжнародна інтеграція».

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Галузь знань	05 – соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	051 Економіка
Освітньо-наукова програма	Організація наукових досліджень розвитку аграрного ринку
Науковий ступінь	Доктор філософії
Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий) рівень
Тип дисципліни	Вибіркова

Кількість кредитів	3
Загальна кількість годин:	90
• <i>Аудиторні</i>	8
• <i>Самостійна робота</i>	82
У складі аудиторних годин:	
• <i>Лекції</i>	4
• <i>Практичні (семінарські)</i>	4
Курс, на якому викладається дисципліна	
Вид підсумкового контролю	Залік

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ

Мета освоєння дисципліни «Організація наукових досліджень розвитку аграрного ринку» – формування знань, умінь, навичок і компетенцій для успішної науково-дослідної діяльності, сучасної дослідницької культури, професійних дослідницьких навичок та вміння проводити та грамотно організувати самостійне наукове дослідження.

Завданнями освоєння дисципліни є:

- забезпечення теоретичних знань категоріального апарату дослідницької діяльності, що застосовується в економіці, основних методологічних принципів та методів дослідницької діяльності;
- формування в аспірантів компетенції методології дослідження економічних проблем, алгоритму організації процесу наукового дослідження;
- формування в аспірантів вміння та навичок формулювання проблеми, визначення об'єкту та предмету дослідження, розробки дослідницьких завдань та планів їх вирішення;
- формування експертно-аналітичних навичок роботи з джерелами інформації і великими обсягами даних;
- формування в аспірантів навиків застосування прийомів та методів економічних досліджень;
- формування в аспірантів навиків та вміння формулювати висновки та розробляти практичні рекомендації за результатами здійсненої дослідницької діяльності.

Знання, вміння, навички, що здобуваються в результаті вивчення даної дисципліни (навчального курсу) необхідні при проведенні науково-дослідної роботи на тему дослідження та для підготовки дисертації доктора філософії з економіки.

Дисципліна «Організація наукових досліджень розвитку аграрного ринку» являє собою вибіркову дисципліну, за напрямом підготовки за спеціальністю 051 Економіка, а основним завданням дисципліни є формування сучасних знань, умінь та навичок, необхідних для формування цілісного уявлення про основи та принципи організації досліджень, а також методології проведення теоретичних та експериментальних досліджень, способи складання аналітичних матеріалів за результатами проведення дослідницьких операцій для розробки напрямів розвитку складових аграрного ринку.

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі повинні:

знати:

- категоріальний апарат дослідницької діяльності, що застосовується в аграрній економіці;
- основні методологічні принципи та методи дослідницької діяльності сфері аграрної економіки та аграрного ринку;
- методологію та методику теоретичних та експериментальних наукових досліджень;
- основні етапи процесу виконання дослідницької роботи;
- особливості методології дослідження економічних проблем;
- алгоритм організації процесу наукового дослідження;
- джерела інформаційного забезпечення науково-дослідної діяльності

- пріоритетні дослідження українських науковців, які займаються питаннями розвитку аграрного ринку

вміти:

- формулювати вирішувану проблему, визначати об'єкт та предмет дослідження, ставити дослідницькі завдання та розробляти план їх вирішення;
- здійснювати підбір необхідної інформації за даними бухгалтерського обліку, фінансової та статистичної звітності;
- застосовувати прийоми та методи економічних досліджень;
- розраховувати та аналізувати основні показники виробничо-господарської та фінансової діяльності підприємства;
- формулювати висновки та розробляти практичні рекомендації за результатами здійсненої дослідницької діяльності;
- обґрунтовувати вибір методів аналізу;
- відбирати та аналізувати необхідну для проведення досліджень інформацію;
- формулювати мету та завдання дослідження, розробляти теоретичні передумови;
- планувати та проводити експеримент, відпрацьовувати результати вимірювань та оцінювати похибки та спостереження;
- зіставляти результати експерименту з теоретичними передумовами та формулювати висновки наукового дослідження;
- складати звіт та інші аналітичні матеріали за результатами наукового дослідження.

володіти: - навичками проектування дослідницької діяльності; - навичками узагальнення результатів економічних досліджень.

володіти:

- навичками проектування дослідницької діяльності;
- навичками узагальнення результатів економічних досліджень;
- здатністю до самостійного освоєння нових методів дослідження, до зміни наукового та науково-виробничого профілю своєї професійної діяльності;
- здатністю самостійно набувати (у тому числі за допомогою інформаційних технологій) та використовувати в практичній діяльності нові знання та вміння, включаючи нові галузі знань, безпосередньо не пов'язаних зі сферою діяльності;
- здатністю приймати організаційно-управлінські рішення та готовністю нести за них відповідальність, у тому числі в нестандартних ситуаціях;
- здатністю узагальнювати та критично оцінювати результати, отримані вітчизняними та зарубіжними дослідниками, виявляти перспективні напрямки, складати програму досліджень;
- навичками самостійного проведення ідентифікації економетричних моделей;
- навичками практичного застосування теоретичних знань при проведенні аналізу та прогнозуванні економічних процесів розвитку аграрного ринку.

Сформовані компетентності:

Вміння шукати публікації, дослідження, винаходи для аналізу і організації проведення власних наукових досліджень;

Реферувати наукову, технічну, методологічну, навчально-методичну, науково – популярну інформацію за даними напрямом дослідження;

Формулювати тему дослідження, визначити об'єкт, предмет, мету, завдання наукового дослідження;

Фіксувати, опрацювати та публікувати результати наукового дослідження.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити **ECTS**.

**4. СТРУКТУРА ТЕМАТИЧНОГО ПЛАНУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
РОЗВИТКУ АГРАРНОГО РИНКУ»**

Назва тем	Кількість годин		
	Лекції	Семінарські	Самостійна робота
<p>Тема 1. Наука та методологія наукових досліджень. Категоріальний апарат дослідницької діяльності аграрної економіки. (Наука; методологія; наукове дослідження; актуальність, ціль, завдання, предмет, об'єкт наукового дослідження; структурні одиниці наукового дослідження: комплексні проблеми, проблеми, теми, наукові питання). (Абстрагування, аналіз, синтез, індукція, дедуція, історичний метод, логічний метод, графічні моделі, математичні моделі, економічний аналіз, позитивна економіка, нормативна економіка, синергетичний підхід, системний підхід, ситуаційний аналіз)</p>	1	-	34
<p>Тема 2. Класифікаційні підходи систематизації та варіантного застосування сукупності методів економічних досліджень. Процес наукового дослідження, як організаційний алгоритм. (Наукові дослідження за видами зв'язку із галузями аграрного виробництва: наукові дослідження з цільового призначення; фундаментальні, прикладні дослідження, розробки; маркетингові дослідження; метод експертної (бальної) оцінки; економічний ефект НДР; вартісна оцінка результатів НДР)</p>	1	-	24
<p>Тема 3. Методи економічних досліджень, що застосовуються на етапі виявлення проблеми, формулювання мети та гіпотези наукового дослідження. Методи економічних досліджень, які застосовуються на етапі оцінки поточного стану об'єкта дослідження. (Метод багатовимірного порівняльного аналізу; метод нечітких функцій; метод аналізу ієрархій) (Метод аналізу господарської діяльності; деталізація; порівняння; горизонтальний, вертикальний, трендовий, багатовимірний порівняльний аналіз; групування; ряди динаміки; моделювання; балансовий метод; евристичні методи; експертні методи; психологічні методи; факторний аналіз: детермінований, стохастичний, прямий, обернений, однорівневий, багаторівневий, статичний, динамічний, ретроспективний, перспективний;</p>	1	-	24

індексний метод: індекс Пааше; індекс Лайспейреса; індекс Фішера; метод матриць координат)			
<p>Тема 4. Методи економічних досліджень, що застосовуються на етапі оцінки ефективності функціонування об'єкта дослідження.</p> <p>Методи економічних досліджень, що застосовуються на етапі розробки пропозицій щодо розвитку об'єкта дослідження.</p> <p><i>(Прибуток, рентабельність; фінансові результати підприємства; маржинальний дохід; рівень беззбитковості; операційний та фінансовий леверидж; показники рентабельності: рентабельності капіталу та його складових, рентабельність виробництва (реалізації) продукції та окремих видів продукції, рентабельність видів діяльності (окупність витрат), рентабельність грошового потоку; майновий потенціал підприємства; ліквідність та платоспроможність підприємства; фінансова стійкість підприємства; ділова активність підприємства)</i></p> <p><i>(Інвестиційна привабливість підприємства; інтегральна оцінка інвестиційної привабливості підприємства: показники оцінки майнового стану підприємства, показники оцінки фінансової стійкості. сума основних джерел формування запасів і витрат, показники оцінки ліквідності активів об'єкта, що інвестується, показники оцінки прибутковості об'єкта, показники інтегральної оцінки (дивіденд, коефіцієнт цінності акції, рентабельність акції).</i></p>	1	-	
<p>Практичне заняття 1. Принципи організації дослідницького процесу з урахуванням об'єктивної та ситуаційної реальності соціально-економічних проблем розвитку аграрного ринку</p>	-	2	-
<p>Практичне заняття 2. Практика застосування методів економічних досліджень, що застосовуються на етапі оцінки ефективності функціонування об'єкта дослідження та на етапі розробки пропозицій щодо розвитку об'єкта дослідження.</p>	-	2	-
Всього	4	4	82

5. Теми самостійних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна, вечірня форма
1.	Тема 1. Наука та методологія наукових досліджень. Категоріальний апарат дослідницької діяльності в економіці.	17
2.	Тема 2. Актуальні економічні проблеми та адаптивні особливості методології їх дослідження	17
3.	Тема 3. Класифікаційні підходи систематизації та варіантного застосування сукупності методів економічних досліджень.	8
4.	Тема 4. Організація дослідження на етапі виявлення проблеми, формулювання мети та гіпотези наукового дослідження	12
5.	Тема 5. Організація дослідницького процесу на етапі оцінки поточного стану об'єкта дослідження	12
6.	Тема 6. Організація дослідницької діяльності на етапі оцінки ефективності функціонування об'єкта дослідження	8
7.	Тема 7. Організація дослідницького процесу на етапі розробки пропозицій щодо розвитку об'єкта дослідження	8

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

За навчальним планом на індивідуальну роботу відводиться 82 годин.
Підготовка до контрольних заходів 6 годин.
Опрацювання окремих тем, які не викладають на лекціях.

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Основними методами навчання, що використовуються в процесі викладання навчальної дисципліни “ Організація наукових досліджень розвитку аграрного ринку ” є:

метод передачі і сприйняття навчальної інформації, пробудження наукового інтересу (розповідь, пояснення, бесіда, лекція, ілюстрація, демонстрація, спостереження);

метод практичного засвоєння курсу з допомогою складання тестових завдань, вирішення задач та ситуацій з метою набування умінь і практичних навичок (практична робота, вправи);

метод самостійного засвоєння аспірантами навчального матеріалу у вигляді складання тестів, вирішення облікових задач, написання наукових робіт на підставі самостійно опрацьованої базової літератури та додаткових джерел інформації (в тому числі законодавчих актів) з метою конкретизації й поглиблення базових знань, необхідних умінь та практичних навичок (самостійна робота).

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль здійснюється опитуванням на практичних заняттях. Засобами підсумкового контролю є представлення розрахункової роботи, складання заліку.

9. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ЯКІ ОТРИМУЮТЬ АСПІРАНТИ

Поточне оцінювання	Підсумковий контроль	Сума
60	40	100

Для досягнення зазначених вище цілей цикл аудиторних навчальних занять обов’язково повинен доповнюватися самостійною роботою аспірантів.

Структура програми курсу тематичний план навчальну та робочу програми, орієнтований перелік питань для проміжного і підсумкового контролю, рекомендованої літератури.

Тематичний план: дисципліни розраховані на загальну кількість годин – 90; з них 4 год. лекційних, 4 – семінарських і 82 годин самостійної роботи.

Навчальна програма містить перелік тем, що розглядаються в межах курсу та їх короткий зміст.

Робота програми курсу складається з плану лекційних занять та вказівок до самостійної роботи. Крім того, до програми включено навчальні ситуаційні вправи, які охоплюють проблематику лекцій. Програма містить перелік літературних джерел.

10. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73 60-63	D E		
35-59	EX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	E	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення навчальної дисципліни «Організація наукових досліджень розвитку аграрного ринку» включає:

- 1) Методичні рекомендації до вивчення дисципліни.
- 2) Опорний конспект лекцій.
- 3) Навчальні посібники, який містить ілюстративні матеріали та матеріали математичних формул, приклади розв'язування, а також практичні завдання для самостійної роботи аспіранта.
- 4) Нормативні документи.

Рекомендована література

Основна література:

1. Бірта Г.О. Методологія і організація наукових досліджень: навч. посібник. Київ : ЦУЛ, 2017. 142 с.
2. Важинський С. Є., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень: Навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
3. Грищенко, І.М., Григоренко О.М., Борисейко В.О. Основи наукових досліджень : навч. посіб. К.: Київ. нац. торг.-екон. унт, 2001. 186 с.
4. Кислий В. М. Організація наукових досліджень. Київ : Університетська книга, 2018. 224 с.
5. Конверський А. Є., Лубський В. І., Горбаченко Т. Г., Бугров В. А. Основи методології та організації наукових досліджень: навчальний посібник. За ред. А. Є. Конверського. Київ: Центр навч. літератури, 2010. 352 с.
6. Конверський А. Основи методики та організації наукових досліджень: навч. посібник. Київ : ЦУЛ, 2017. 350 с.
7. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 350 с.
8. Мальська М. П., Пандяк І. Г. Організація наукових досліджень: навч. посібник. Київ : ЦУЛ, 2017. 136 с.
9. Мальська М., Паньків Н. Основи наукових досліджень : навчальний посібник. Львів : Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 226 с
10. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
11. Методика та організація наукових досліджень: навч. посіб. [О. П. Кириленко, В. В. Письменний, Н. М. Ткачук та ін.] ; за ред. О. П. Кириленко. Тернопіль: Економічна думка, 2012. 196 с.
12. Методичні рекомендації щодо оцінки цінкових продовольчих ланцюгів / Ю.О. Лупенко, О. М. Шпичак, С.О. Пашко та ін.; за ред. О. М. Шпичака. К. : ННЦ «ІАЕ», 2021. 65 с.
13. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник / Б. І. Мокін, О. Б. Мокін. Вінниця : ВНТУ, 2015. 317 с.
14. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). К. : ВПЦ "Київський університет", 2018. 607 с.
15. Михайлов В. М. та ін. Методологія та організація наукових досліджень : навчально- методичний посібник. Х.: ХДУХТ, 2014. 220 с.
16. Мокін Б. І., Мокін О. Б. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2014. 180 с.
17. Чмиленко Ф.О., Жук Л. П. Посібник до вивчення дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень». Д.: РВВ ДНУ, 2014. 48 с.
18. Швець Ф. Д. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Віче : НУВГП, 2016. 151 с.
19. Юринець В. Є. Методологія наукових досліджень. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. – 178 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Офіційний сайт Міністерства Фінансів України. URL : <https://minfin.com.ua/ua/>
3. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL : <https://minagro.gov.ua/ua>
4. Food and Agricultural Organization of the United Nations. URL : <http://www.fao.org/faostat/ru/#data>
5. Сало І.А., Клименко М.В. Аналіз поточної кон'юнктури ринків плодоовочевої продукції в Україні. К. : ННЦ «ІАЕ», 2021. 101 с.
6. Аналіз поточної кон'юнктури ринків зернових та олійних культур в Україні / Черемісіна С.Г., Педорченко А.Л. К. : ННЦ «ІАЕ», 2021. 130 с.